

# Vinh quang hậu thế của Balzac; Georg Lukacs.

**Viết năm:** 1922. [Die rote Fahne năm 1922 (không rõ số, trang)]

**Nguồn:** S: Georg Lukacs (Peter Palmer dịch), Reviews and articles from “Die rote Fahne”, London: Merlin Press, 1983, trang 4 – 7

## **Bản điện**

**từ:** <https://libgen.is/book/index.php?md5=AB7631D28EC21210B55AC62F9603DE00>

**Dịch sang Tiếng Việt:** Đăng Thành

Trăm năm đã qua khi những tác phẩm vô danh đồng thời vô giá đầu tiên của Balzac xuất hiện, cho tới ngày hôm nay 1922. Sau một quãng dài dành cho những nhà văn nổi danh và được đọc nhiều nhất của thế kỷ [XIX], ông dần bị lãng quên – đặc biệt là ở Đức. Danh tiếng của một số “nhà tự nhiên luận” nổi danh, Flaubert và Zola, Daudet và Maupassant, lu mờ Balzac hoàn toàn. Chỉ gần đây “những tinh thần sáng suốt nhất” [most select minds] mới nhìn sang ông, một lần nữa. Hofmannsthal chẳng hạn, vinh danh ông tốt cùng; nhà xuất bản Insel phát hành tuyển tập tác phẩm của ông trong bản dịch mới.

Việc làm mờ danh tiếng của Balzac, sự bỏ mặc này so với các nhà văn khác – dù vượt ông theo cách nhìn của nghệ thuật chính thống – không xứng đứng cạnh ông ở chân trời tinh thần, ở cái nhìn, ở những mẫu người với chiều rộng và chiều sâu, thật không thể bì được. Dù gì thì cả hai lý do trên đều không thể đơn giản quy cho việc “thay đổi thị hiếu” hoặc nghệ thuật đã “vượt qua” nghệ thuật của Balzac. Mà những thay đổi xã hội đằng sau sự thay đổi ấy về thị hiếu [việc tiểu thuyết của Balzac bị ngó lơ] và do đó thay đổi trong ý luận (cho nên thay đổi trong thị hiếu) của giai cấp thế kỷ XIX tạo nên giọng văn hóa [culture tone]: giai cấp tư sản.

Trong lời tựa viết cho ấn bản thứ hai của tập I bộ *Tư bản* Marx đưa ra một bức tranh về cuộc thay đổi ý luận này, dù mới chỉ diễn ra đối với kinh tế chính trị học. Ông nhấn vào tính vô tư từng là tiền đề cho những học giả lớn như Adam Smith và Ricardo đã bị bóp nghẹt, ngày một chặt. Giờ vấn đề không còn là liệu định lý này đúng, cho bằng nó có lợi hay có hại cho tư bản, tiện hay gây hại cho tư bản, hợp hay không hợp, liệu có chống luật và định trật tự. Những nghiên cứu khoa học vô tư đã nhường chỗ cho ý thức xấu [bad conscience] và ý đồ xấu xa của bọn chuyên nghề ca tụng. Từ quan điểm của sự phát triển của ý luận, quá trình ấy có thể được định nghĩa là giai cấp tư sản đã mất đi lòng tin chất phác vào nhiệm vụ cải tạo xã hội vì lợi ích của chính mình. Trong văn chương, dĩ nhiên, quá trình ấy tìm được một diễn đạt ít rạch ròi hơn trong kinh tế chính trị học, nơi những lợi ích [giữa các giai cấp] phải bị lột truồng để lộ ra là một vấn đề và mọi trốn tránh mệnh đề rõ ràng trên nhất thiết giả định một hình thức không thuần của những kẻ chuyên nghề ca tụng. Thay đổi ấy được thể hiện trong văn chương ở việc

mất nhiệt tình, thậm chí mất đi tính vô tư đối với những biểu hiện của xã hội tư sản. Nó có thể là bắt đầu của một chạy trốn vào quá khứ, vào phi lai – tương lai [Utopian-future], vào những xã hội lãng mạn xa lắc. Hết ảo tưởng có thể mang một hình thức của một bức chân dung nghệ thuật “thuần” hoặc của một báo cáo khoa học về cuộc đời “thuần”. Chắc chắn những biện minh cho kinh tế chính trị học có thể nảy sinh những tác phẩm trùng với sự vinh danh quá trình phát triển của giai cấp tư sản (nhưng không thiện ý) – và cả đồng tác phẩm theo đó sẽ nảy sinh. Nhưng chính bản tính của quan hệ tức thời và tình vi giữa văn chương và ý luận của giai cấp mà các tác phẩm ấy mang biểu nghĩa thời sự lớn nhưng không thể trở nên quan trọng về lâu dài

– thậm chí không từ quan điểm của sự phát triển của văn chương tư sản (Văn chương chiến tranh là ví dụ điển hình). Nói gọn: trong khi các biểu hiện văn chương của “hết ảo tưởng” rất đa dạng và có thể chông chát và tích lũy trong tác phẩm [*oeuvre*] của một nhà văn duy nhất (đặc biệt rõ ở Flaubert), sự đồng nhất của nó – từ góc độ xã hội – nổi bật đối lập giữa nó với những sản phẩm văn chương chưa được phân định của các giai cấp liên quan. Do đó nó [văn chương thời Balzac] có vẻ ngây thơ, thực thô sơ, thiếu thẩm mỹ, hỗn độn so với những sản phẩm tân tiến và tinh tế của nghệ thuật hiện đại. Đây là thân phận văn chương của Balzac, bằng chứng là thế hệ của Flaubert vui đập ông và đánh giá ấy lan rộng.

Với Balzac – như một vài nhà văn vĩ đại người Anh thế kỷ 18 (Sterne, Smollett, Fielding), nhưng đuổi kịp với sự phát triển nhanh chóng – là biểu hiện văn chương của giai cấp tư sản tham vọng và tiến bộ. Ông không chỉ dừng cảm tuyệt vời và vô tư – khiến Marx ngưỡng mộ – khi vẽ một xã hội tư sản, mà còn thể hiện một lập trường rõ ràng và dứt khoát, một lập trường quả quyết, không đạo đức giả. Kỹ thuật của Balzac không chỉ mô tả những dục vọng của con người và mở xẻ chúng về mặt tâm lý, mà còn hiểu rõ chúng trong bản tính, trong quan hệ của chúng với toàn thể đời sống xã hội và tương tác giữa chúng với nhau. Phong cách của ông, có vẻ cường điệu, lãng mạn, và kỳ quặc đối với thế hệ sau, được đặt nền tảng ở một cái nhìn về dục vọng, đặc tính và thân phận của con người, giai cấp và xã hội, nó mờ nhạt gợi đến sự suy đồi của những “mặt nạ đặc điểm kinh tế” của Marx.

Điều này không có nghĩa khẳng định [bộ sách] *Vở kịch con người* là một dự báo tưởng tượng của duy vật luận lịch sử. Nó không chỉ đi ngược bản tính của tưởng tượng văn chương mà còn xuyên tạc hoàn toàn yếu tính của Balzac. Không thể bỏ qua là các tác phẩm của Balzac xuất hiện vào thời đại chính các sử gia tư sản (Mignet, Guizot, v.v.) ở một mức nào đã phát hiện ra đấu tranh giai cấp là động lực của lịch sử. Balzac hoàn toàn là một nhà văn giàu tưởng tượng, mặc dù ông thi thoảng triết lý và lạc đề. Hơn nữa ông hoàn toàn bị phụ thuộc vào tất cả những định kiến của giai cấp tư sản đương thời. Tuy nhiên ông là một biểu hiện văn chương của một giai tầng đang lên, của toàn thể xã hội và thân phận cá nhân, một cái nhìn về thế giới và việc miêu tả chúng trong văn chương không phải vấn đề riêng cho Balzac như đối với các nhà văn thuộc giai cấp tư sản đang suy tàn (về ý luận); không như Balzac, những người này không thể tìm thấy yếu tố thống nhất tác phẩm của họ với đời sống xã hội, trong chính chất liệu văn chương, và phải gượng thay bằng lý thuyết, một cách bon sai.

Do đó thế hệ sau 1848 từ chối Balzac nó có thể hiểu được – nếu nó cũng là một dấu hiệu xấu cho sự phát triển của ý luận tư sản. Nhưng nhiệt tình giờ đây dành cho ông của một vài văn nhân không phải dấu hiệu của một phục hồi từ bên trong, một mối nối với những truyền thống vĩ đại của đời sống tư sản; mà ngược lại. Ngay cả đối với giai cấp tư sản, thời của Balzac đã trở thành lịch sử tuyệt đối [sheer history]. Nếu giờ Balzac “mất” trở lại, ông sẽ đứng cùng *Nghìn lẻ một đêm*, truyền thuyết Trung Quốc và truyện trung cổ. Ông đã mất hết biểu nghĩa đối với văn hóa tư sản tàn tạ: việc từ chối ông là phản ứng sống động cuối cùng [của chúng] đối với ông.

Ngày nay chúng ta vẫn chưa thể biết trước lập trường của giai cấp vô sản đối với Balzac, đã hoàn toàn trở thành một mẫu lịch sử [historical figure]. Giai cấp vô sản nếu có thì giờ rồi và cơ hội để sống lại lịch sử nội bộ của mình ở một tầng ý thức, thì các tác phẩm của Balzac – một trình hiện số ít, toàn thể của cả một thời có thể gặp một hiểu biết sâu sắc hơn hẳn những tìm kiếm thành công của Balzac trong giai cấp của chính ông, những kẻ ngày càng chạy trốn việc hiểu chính mình.